

вербалізуються реченнями, а правові концепти об'єктивуються сукупністю мовно-комунікативних засобів (юридичними термінами, юридичними дефініціями, юридичними текстами).

Висновки. *Правова картина світу* є частиною концептуальної картини світу певного соціуму як відображення його правової дійсності суб'єктами колективної, теоретично-професійної правосвідомості. Як конструкт правової дійсності, *правова картина світу* охоплює нормативний і теоретичний рівні, які певним чином структуровані. *Правові концепти* виконують роль з'єднувальних елементів між сукупністю норм, які складають об'єктивне право окремої держави, і теоретичним правовим знанням, правовими оцінками й настановами. Правова картина світу формується *суб'єктами права*, які створюють юридичні тексти, що уособлюють джерела її реконструкції.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в описі ключових концептів американської правової картини світу.

Література:

1. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. – 2-е изд., стереотип. – Харьков : БЕК, 1994. – 224 с.
2. Байтин М. И. Сущность права (Современное нормативное правопонимание на грани двух веков). Монография. 2-е изд., доп. / М. И. Байтин. – М. : ООО ИД «Право и государство», 2005. – 544 с.
3. Деменко О. І. Класифікація форм та видів правосвідомості / О. І. Деменко // Право і безпека. – 2011. – № 2. – С. 56–61.
4. Гранат Н. Л. Правосознание и правовая культура / Н. Л. Гранат, В. В. Панасюк // Юрист. – 1998. – № 11–12. – С. 2–8.
5. Жарова (Фёдорова) А. В. Профессиональная языковая картина сотрудника банка / А. В. Жарова // Вестник МГОУ. Серия Лингвистика. – 2014. – № 5. – С. 26–31.
6. Жукова М. В. Оценочность как свойство терминологии уголовного права / М. В. Жукова // Известия Волгоградского гос. пед. ун-та. – 2013. – Вып. 6 (81). – С. 16–20.
7. Заверуха М. А. Профессиональная языковая картина мира и ее отражение в юридическом английском языке / М. А. Заверуха // Перспективы науки. – 2014. – № 12 (63). – С. 194–196.
8. Клімова Г. П. Правосвідомість: до теорії питання / Г. П. Клімова. // Актуальні питання інноваційного розвитку. – Харків : В-во Юрайт. – 2012. – № 2. – С. 35–41.
9. Колегаєва І. М. Перцептивне і когнітивне бачення світу: ономасіологічний аспект / Ірина Михайлівна Колегаєва // Вісник Одеського національного університету. – Серія «Філологія». – Одеса : ОНУ, 2013. – Т. 18, Вип. 2(6). – С. 63–68.
10. Макшанцева Е. А. Некоторые причины аксиологичности юридических терминов / Е. А. Макшанцева // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. – 2010. – № 3. – С. 39–45.
101. Мухін В. В. Професійна правосвідомість: поняття, особливості, функції : автореф. дис. ... канд. юридич. наук: 12.00.01 / В. В. Мухін; Нац. юридична академія України ім. Я. Мудрого. – Харків, 2007. – 22 с.
12. Панкратова Е. А. Формирование правовой картины мира у студентов юридических специальностей средствами иностранного: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Е. А. Панкратова. – Н. Новгород, 2004. – 210 с.
13. Скакун О. Ф. Теорія держави і права / О. Ф. Скакун. – Харків : Консум, 2000. – 704 с.
14. Федотова И. М. Формирование и развитие профессиональной картины мира юристов (на примере корпоративного права Англии) / И. М. Федотова // Вестник Московского гос. лингв. ун-та. – 2012. – № 26 (659). – С. 118–125.
15. Хижняк С. П. Правова картина мира как основа изучения специфики правовой культуры разных стран и иностранных языков / С. П. Хижняк // Вестник Саратовской юридической академии. – 2015. – № 5(106). – С. 213–216.
16. Чернышова Л. А. Отраслевая терминология в свете антропоцентрической парадигмы: монография / Л. А. Чернышова. – М. : МГОУ, 2010. – 206 с.
17. Чернышова Л. А. О профессиональной языковой картине мира // Вестник Поморского ун-та. Сер.: Гуманит. и соц. науки / Л. А. Чернышова. – Архангельск : Изд-во Поморского ун-та, 2009. – Вып. 7. – С. 251–257.
18. Sartor G. The Nature of Legal Concepts: Inferential Nodes or Ontological Categories? / Sartor Giovanni // Artificial Intelligence and Law. – 2007. – Vol. 8 – Электронный ресурс. – Режим доступа : <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.987004>

УДК 276.6:34:811.111

В. К. Омельчук,

Національний університет «Острозька академія», м. Острог

СУДОВА ПРОМОВА ЯК БАЗОВЕ ПОНЯТТЯ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ В КОНТЕКСТІ НАВЧАННЯ ЮРИДИЧНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано лінгвістичну структуру судової промови, а також місце судової промови в площині юридичного дискурсу. Автор звертає увагу на те, що судова промова як базове поняття юридичного дискурсу може бути використана в контексті професійно-орієнтованого навчання, що сприятиме формуванню професійної компетентності студентів-юристів. Судова промова досліджується як професійно-орієнтована технологія навчання юридичної англійської мови.

Ключові слова: судова промова, юридичний дискурс, юридична англійська мова, студенти-юристи.

COURTROOM SPEECH AS THE BASIC NOTION OF LEGAL DISCOURSE IN THE CONTEXT OF LEGAL ENGLISH TEACHING

The article deals with the analysis of a linguistic structure of courtroom speech within legal discourse. The author emphasizes the usage of courtroom speech as the basic notion of legal discourse in the context of professionally-oriented studying that will contribute to the formation of law students' professional competence. Courtroom speech has been researched as a professionally-oriented technique of Legal English teaching. Generally, the linguistic structure of courtroom speech is determined by logical aspects of composition and incorporates introduction, main body, and conclusion. The courtroom speech of the novices frequently includes incorrect case endings in nouns, improper usage of numbers, or some compound verbs. Thus, the linguistic analysis on the level of morphological and syntactical units is targeted at determination of the common mistakes with an aim of finding the difficulties widespread in courtroom speech. The aim of professionally-oriented studying is the formation of professional's personality. Therefore, a student not only gains the complex of knowledge and skills including a communicative aspect, but also gains professionally significant personal qualities. In this way, a social aspect of professional studying is being made more essential. This professionally-oriented technique in the higher education system incorporates didactical, psychological and general pedagogical basics of teacher-student interaction. So the courtroom speech technique within legal discourse at the Legal English classes is directed towards implementation of studying forms, methods, and tools necessary for educational aims and professionally significant qualities of a young individual.

Ключові слова: courtroom speech, legal discourse, Legal English, law students.

СУДЕБНАЯ РЕЧЬ КАК БАЗОВОЕ ПОНЯТИЕ ЮРИДИЧЕСКОГО ДИСКУРСА В КОНТЕКСТЕ ОБУЧЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В статье анализируется лингвистическая структура судебной речи, а также место судебной речи в юридическом дискурсе. Автор обращает внимание на то, что судебная речь как базовое понятие юридического дискурса может быть использовано в контексте профессионально-ориентированного обучения, что будет способствовать формированию профессиональной компетентности студентов-юристов. Судебная речь исследуется как профессионально-ориентированная технология обучения юридическому английскому языку.

Ключевые слова: судебная речь, юридический дискурс, юридический английский язык, студенты-юристы.

Постановка проблеми. Поширення антропоцентричного підходу до вивчення лінгвістичних явищ стало причиною активізації дослідження дискурсів різних типів. З моменту становлення цивілізованого судочинства проблема судової промови не втрачає своєї актуальності. В основі правосуддя лежать конституційні принципи рівноправності сторін, що означає обов'язковість участі в процесі судочинства кваліфікованих супротивників (обвинувача – прокурора і захисника – адвоката). В.В. Молдован, описуючи практичні аспекти судової риторики, звертає увагу лише на визначенні, класифікації, підготовці й особливостях виголошення судових промов і наводить двадцять типів промов, які використовуються під час розгляду кримінальних, цивільних, адміністративних, господарських справ [8].

Судові промови прийнято розглядати як зміст дебатів – особливої резолютивною частини судового розгляду, у якому учасники процесу підбивають підсумки судового слідства та попереднього розслідування, викладають суду свої пропозиції щодо вироку чи судового рішення. Виступи в дебатах є найважливішою і необхідною частиною судового процесу, але сприяє активному його проведенню, переконуючи суд у своїй правоті, а використання такого прийому на заняттях юридичної англійської мови сприяє формуванню професійної компетентності студентів-юристів.

Виступ судового оратора часто вирішує долю людини. Успішний виступ судового оратора визначається цілеспрямованим та наполегливим прагненням удосконалити себе, вчитися майстерно володіти словом, оскільки мовна культура є елементом культури судового процесу. Тому розуміння сутності судової промови надає величезну перевагу кожному учаснику процесу у порівнянні з невідповідними особами [4].

Огляд останніх досліджень і публікацій. Вивчення судової промови як базового поняття юридичного дискурсу представлено у роботах ряду дослідників, зокрема В. В. Баскова, Н. Н. Тарнаєва, Н. Н. Кохтева, Є. А. Матвієнко, В. І. Царьова та ін.

В. В. Молдован подає наступне визначення судової промови: «Судова промова – це промова, звернена до суду та інших учасників судочинства і присутніх при розгляді кримінальної, цивільної, адміністративної справи, в якій містяться висновки тієї чи іншої справи». Виступаючи у суді, прокурор чи адвокат підсумовують не лише судовий розгляд справи, але і всієї своєї попередньої праці, аналізують докази, висловлюють свою позицію у справі міркування з питань, на які суду необхідно дати відповідь під час складання вироку, рішення, постанови, ухвали [8].

Н. Н. Івакіна, вивчаючи мовний аспект судових промов, вважає, що судова промова є цілеспрямованим виступом, що має вплинути на адресата і, таким чином, привертати увагу слухачів до предмета мовлення. Отже, одним з важливих засобів впливу у судовій промові є сама організація матеріалу. Дослідження свідчать, що обвинувальна промова відрізняється більшою категоричністю міркувань у порівнянні із захисною. У захисній промові категоричність присутня не завжди, особливо у тих випадках, коли в адвоката немає можливостей оспорити кваліфікацію злочину, і здебільшого виражається застосуванням виразів на кшталт: *я думаю, на мою думку, я сподіваюся, я передбачаю* тощо [2].

Завдання та матеріал дослідження. Стаття має на меті аналіз структури судової промови як базового поняття юридичного дискурсу, а також виокремлення особливостей судового дискурсу для подальшого їх використання у контексті навчання юридичної англійської мови. Матеріалом слугують дослідження ряду науковців у сфері судової лінгвістики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Судовий дискурс, зокрема і його жанрова специфіка, на відміну від усіх інших типів дискурсів, чітко регламентований такими екстралінгвістичними чинниками як процесуальне законодавство, рівень юридично-комунікаційної підготовки і функції учасників, високий ступінь емоційної напруги, визначена зацікавленість учасників судових слухань результатом розгляду кримінальних, цивільних, адміністративних справ тощо. У ході судового засідання кілька (а то й багато) учасників виконують різноманітні комунікативні дії: виголошують інформативні, оцінно-впливові та імперативно-впливові монолози, ставлять запитання і відповідають на них тощо. Така комунікативно-прагматична строкатість ускладнює процес виокремлення мовленнєвих жанрів, що реалізуються в межах судового дискурсу [1].

Лінгвістична структура судової промови визначається логічними аспектами композиції, тобто вибір мовних засобів повинен здійснюватися відповідно до мети. Будь-яка судова промова складається із вступної частини, основної частини і висновку. У вітчизняній судовій практиці при створенні вступної частини судової промови нерідко використовується прийом контрасту, що полягає в протиставленні різних планів викладу. При цьому вступ, як правило, композиційно розпадається на два протилежних за змістом сегмента: у першому дається моральна оцінка події, у другому події порівнюються з якими-небудь позитивними явищами (прикладом може послужити розкриття світогляду законслухняних громадян і людей, здатних на тяжкий злочин). Протиставлення створює необхідний для оратора емоційний настрій і готує слухачів до сприйняття його думки щодо оцінки доказів.

Зарубіжній судовій практиці властивий інший принцип створення вступної частини судової промови. Мовець більш коротко і менш емоційно порівняно з вітчизняними ораторами вводить цільову аудиторію в курс справи. Вступ має містити звіт про події, що відбулись, та перерахування фактів, які мовець збирається довести. Юрист не повинен піддаватися спокусі поділитися зі слухачами філософськими міркуваннями про те, що стосується справи (наприклад, про надійність свідків, переконливість доказів, принципи здійснення правосуддя).

Відмінною особливістю основної частини промови є використання спростувань і обґрунтувань. Це аргументативний спосіб викладу інформації, і в тексті судової промови йому відведена провідна роль. Тому доказова сторона промови має набагато більше значення, ніж її емоційний вплив на публіку. Аргументативному способу викладу притаманні такі риси, як висування тези, визначення поняття, встановлення логічних зв'язків між поняттями, використання в якості основного способу вираження думки стійких словосполучень. Вони характеризуються високим ступенем інформативності, їх лексичний склад і порядок слів у них строго визначені [11].

В основній частині судової промови також використовуються розповідь і опис. Розповіддю називається як розгорнутий, так і короткий звіт про фактичні обставини справи; під описом розуміється словесне зображення чого-небудь. Дані способи викладу інформації мають велике значення для судового розгляду, тому допомагають відновити картину події. Розповіді і описи різноманітні за своїми мовними характеристиками. Необхідність впливу на слухачів призводить до чергування стриманих і емоційних засобів вираження думки.

Заключна частина судової промови – не просто логічне завершення виступу, в ній оратор посилює значення усього сказаного раніше. Мовець дає оцінку події і висловлює свою думку про результат процесу. Тому викладення є емоційним за змістом, що знаходить вираження у мовних засобах, наприклад таких як питальна конструкція.

Мова, що використовується у всіх частинах судової промови є системою, яка постійно змінюється з властивою їй толерантністю стосовно різного роду перетворень. Відкрита і динамічна судова мова приймає в свій словниковий склад запозичені лексичні одиниці і бере участь у процесі неологізації. Ще однією рисою, властивою для всіх структурних компонентів судової промови, є граматична категорія ідентифікації (тотожності), в основі якої лежать такі фактори як суб'єктивізм (об'єкт, що відображається через індивідуальне сприйняття особистості) та темпоральна оцінка дійсності, яка презентується оратором у просторовому і кількісно-якісному вираженні [7].

Судовий дискурс, з яким ми асоціюємо судочинство, є складовою найважливіших умов існування суспільства. Юридична форма залежить від розвитку форм мовного спілкування. Можливості спілкування, насамперед мовного, пов'язані з технічними засобами спілкування: усною мовою, письмовою мовою.

Юридична форма виникла з письма, а різні жанри юридичної промови беруть початок з судової промови. Багато сучасних дослідників поділяють таку точку зору античної риторики, яка говорить, що в основі людського знання лежить розповідь. Пізнання в судочинстві має наративну природу, тому його слід розглядати як розуміння тексту. Судове переконання потрібно досліджувати, виходячи з закономірностей мовної комунікації [10].

У дослідженні судової промови найчастіше основний акцент робиться на логіко-риторичній стороні мовного аналізу, при цьому мовностилістичний аспект обмежується вказівкою на поширені помилки. У судовій практиці, поряд зі знанням правових норм велику роль відіграє вміння стилістично правильно будувати промову, підбирати слова та звороти, які точніше відповідають цілям судової полеміки. Ігнорування лінгвістичного аспекту негативно впливає на образ судового оратора, призводить до помилок при винесенні судового рішення, спотворює сенс і ідею інтелектуального спору, знижує рівень культури правосуддя цілому. Таким чином, студенти-юристи можуть сфокусувати свої набуті юридичні знання в руслі вивчення юридичної англійської мови, застосувавши практику судових промов.

Кожна частина промови, окрім основної функції, має також і факультативну цільову установку. На якісному рівні, необхідно виділити основні характеристики промови і визначити, якими засобами вони досягаються. Приміром, логічність мови з'являється за рахунок чіткої композиції, використання логічних прийомів та засобів зв'язку слів у промові. На психологічно-мовному рівні пропонується розглянути мовні тактики і прийоми, використовувані ораторами. На стилістичному рівні потрібно визначити принципи, ефект вибору і використання мовних засобів: тропів і фігур, що створюють виразність мови. Останній, лінгвістичний, рівень ставить на меті аналіз мовних одиниць, що функціонують в мові оратора. На рівні слововживання – це питання відбору лексики, використання синонімів, антонімів, іншомовної та професійної лексики. На рівні вживання стійких словосполучень – використання в мові фразеологічних зворотів, кліше і структур оціночного характеру [12]. Такі мовні структури та кліше якісно впливають на формування професійної компетентності майбутніх юристів не лише в галузі юриспруденції, а й у контексті вивчення юридичної англійської мови, що набуває все більшої пріоритетності в системі вищої освіти України.

Висновки та перспективи. Лінгвістична структура судової промови визначається логічними аспектами композиції і складається із вступної частини, основної частини і висновку. У промові судових ораторів-початківців нерідко можна почути неправильні відмінкові закінчення іменників, невірні вживання кількісних або збірних числівників, деяких складних дієслів. Тому лінгвістичний аналіз на рівні вживання морфологічних і синтаксичних одиниць призначений для виявлення поширених помилок з метою формування складнощів, що зустрічаються в судовій промові.

Основною метою професійно-орієнтованого навчання є формування особистості фахівця. Звідси випливає, що студент не лише оволодіває сукупністю знань і вмінь, що включає комунікативний аспект, але й набуває професійно значущих особистісних якостей. Таким чином, це підсилює і робить соціальний аспект професійного навчання більш значущим. Така професійно-орієнтована технологія навчання в системі вищої освіти є сукупністю дидактичних, психологічних та загальнопедагогічних засад взаємодії викладачів і студентів. Отже, технологія використання судової промови як базового поняття юридичного дискурсу на заняттях юридичної англійської мови є спрямованою на реалізацію форм, методів і засобів навчання, необхідних освітніх цілей і професійно ціннісних якостей фахівця.

Література:

1. Басков В. В. Речь прокурора в суде / В. В. Басков. – Москва: Социалистическая законность, 1979. – 425 с.
2. Ивакина Н. Н. Основы судебного красноречия (риторика для юристов) / Н. Н. Ивакина // Филологические науки. – 2009. – № 7. – С. 89.
3. Коваленко А. Я. Науково технічний переклад / А. Я. Коваленко. – Київ : Видання «Карп'юка», 2011. – 238 с.
4. Кони А. Ф. Собрание починений / А. Ф. Кони. – Москва : 2007. – 136 с.
5. Кохтев Н. Н. Ораторская речь: стиль и композиция / Н. Н. Кохтев. – Москва : 2012. – 298 с.
6. Ломовский В. К. О судебной речи / В. К. Ломовский // Сов. Юстиция. – 1983. – № 16.
7. Матвиенко Е. А. Судебная речь / Е. А. Матвиенко. – Минск : 2007. – 248 с.
8. Молдован В. В. Судова риторики / В. В. Молдован. – Київ : Юрінком Інтер, 2011. – 278 с.
9. Одинцов В. В. Стилистический анализ публичного выступления / В. В. Одинцов. – Москва : 2013. – 178 с.
10. Тарнаев Н. Н. Судебные речи / Н. Н. Тарнаев. – Иваново : 2013. – 228 с.
11. Царев В. И. Структура и стиль судебной речи прокурора / В. И. Царев. – Москва : Законность, 2013. – 218 с.
12. Шустова М. Л. Функции вопросительных конструкций в судебной речи / М. Л. Шустова // Статус стилистики в современном языкознании. – Пермь : 1990. – № 11. – С. 13–17.

УДК 378.147.227

І. В. П'янкоська,

Національний університет «Острозька академія», м. Острог

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ПЕРЕВЕРНЕНОГО НАВЧАННЯ» У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЛЕКСИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

У статті розглянуто особливості впровадження технології «переверненого навчання» у викладанні дисципліни «Лексичний менеджмент» для студентів спеціальності «Англійська мова та література» другого року навчання. По-